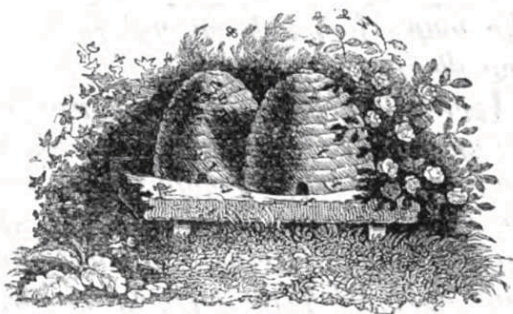

ժարութիւն , հետաքրքրութիւն , փա-
ռասիրութիւն . ասոնցմով պիտի հաւ-
նի իրեն վախճանին : Առաջ աշ-
խարհք , բայց չգիտեր թէ ինչ բանի
պիտի գործածէ աս կարողութիւն-
ներս , ինչ բանի ետեւէ ըլլայ որ սըր-
տին փափաքը լեցուի , որ հոգին հանգ-
չի մխիթարուի . անոր համար պէտք
է իրեն մէկ հոգացող առաջնորդ մը ,
որուն ետեւէն երթայ , տեսած բա-
ները ծուռ չդատէ , առարկանե-
րուն դրսի տեսքէն չխաբուի : Այն
առաջնորդէն ու իմանայ . նախ ինք-
զինքը ճանչնայ ու իրեն ստեղծողը ,
ետքը տեսած ստեղծուածները . և ի-
մանայ իր սրտին յօժարութիւննե-
րուն վախճանը : Այսով կիմացուի որ
ծնողք մեծ ջանք պիտի ունենան ի-
րենց զաւկները խրատելու , չարէն
զգուշացնելու , և ի բարին յորդորե-
լու : Այց աս խրատ տալը բաւական
չէ . բարի օրինակ ալ տալու է . մա-
նաւանդ թէ խօսքով խրատելէն ա-
ռաջ գործքով պէտք է խրատել . վա-
սըն զի թէպէտ տղան լսելով պատ-
ճառները՝ կիմանայ շիտակը , ու կըս-
կըսի կամքով և փափաքով անոր ե-
տեւէն երթալ , բայց լսածները կըբաղ-
դատէ ուրիշներուն ըրածին հետ ,
մանաւանդ իր առաջնորդին , իր ծնո-
ղացը . երբոր տեսնէ որ իրենց տուած
խրատին իրենք չեն հետեւիր , կըս-
կըսի տարակուսիլ ու մոլորիլ . միտ-
քը մէյմը իր կիրքերուն վրայ կըդար-
ձնէ , ու կըզգայ որ անոնք իր լսած
խրատներուն դէմ կըդրդեն զինքը .
կըդառնայ կրնայի մէյմըն ալ իր ծնո-
ղաց բռնած ճամբուն վրայ , որ ա-
նոնք ալ գործքով իր կիրքերուն ը-
սածը կըհաստատեն , ան ատեն անոնց
խօսքը կըմոռնայ , կամ ուրիշ կերպով
կըմեկնէ , ու անոնց ըրած գործոց
ու իր կրիցը անխիղճետեւէն կերթայ :
Արեմն ծնողք և դաստիարակներ
անատենը ճշմարիտ սիրով կըսիրեն
իրենց զաւկները՝ երբոր ամէն աշ-
խատանք յանձ առնեն զանոնք խրա-
տելու նախ բարի օրինակով , ետքը

խելացի ու անուշ խրատներով :

Արիշ ատեն առիթ կունենանք ա-
սոնց վրայ ալ զատ խօսելու :

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Սեղո՝ պահելու վրայ :

ԱՍ կամ քիչ մեղու պահելը տեղ-
ւոյդ յարմարութենէն կախուած է .
թէ որ դաշտային է երկիրդ , կամ
պտղի ծառերով կամ ծաղկաբեր բոյ-
սերով ու ծաղկի պարտէզներով լե-
ցուն , կրնաս ինչուան հարկը գունդ
մեղու պահել մէկտեղ . և որչափ շատ
ըլլան հոտաւետ ծաղկները՝ այնչափ
ազնիւ կըլլայ մեղրը : Իսկ թէ որ եր-
կիրդ այգիներով ու ցորենի արտե-
րով լեցուն է , ու դաշտերը կամ ծա-
ռերը խիստ քիչ են , շատ մեղու չես
կրնար պահել , բայց եթէ մասնաւոր
ծառեր տնկես մօտերը . ինչպէս կաղնի ,
կնճնի , նոճի , եղևին , և ուրիշ ա-
նուշահոտ ծաղիկ տուող ծառեր . կը-
տոր մը տեղ ալ դաշտի պէս պէտք է
թողուս , ու մէջը ցանես առուոյտ¹ ,
եղերդ , և ուրիշ հոտաւետ բոյսեր .
զոր օրինակ ծոթրին² , լաւանտա , կա-
քաւախոտ³ , ռոզմարին⁴ , և ասոնց
նմանները :

Սեղուններուն փեթակը⁵ շատ տե-
սակ ու շատ ձև կրնայ ըլլալ , ու ձևին
աղէկութենէն ալ շատ օգուտ կելլէ :
Սէկ տեսակը յարդէ կամ ուռիի ճիւ-

1 Գարս աղած :

2 Եփեմ :

3 Սարբ օթոս :

4 Բեւելի օթոս :

5 Պիպերինա :

6 Առ Գօլանը :

ղերէ, կամ ուրիշ կակուղ փայտի ճիւղերէ հիւսուած կըլլայ . ասոր մեծութեան չափը երկրիդ պարարտութեանը համեմատ պիտի ընես . թէ որ լաւ է երկիրդ մեղուններու համար, փեթակը երկու խորանարդ ոտնաչափ կրնայ ըլլալ . թէ որ չափաւոր՝ մէկ ու կէս ոտք . իսկ թէ որ աղէկ չէ՝ մէկ ոտք միայն :

Արբոր փեթակին մէջը բաժանմունքներ չկան, պարզ փեթակ կը սուրի . ասոր մէջ հարկաւոր է քանի մը բան դիտել : Ախա աղէկ հիւսուած պիտի ըլլայ . հիւսուածքներուն մէջի ծակերն ալ գոցելու է որ ներս խոնաւութիւն չմտնէ : Արկրորդ՝ երբոր փեթակը ծածքի տակ չէ, պէտք է դէպ'ի աւջնը կմ'դէպ'ի մէկ կողմը ծուռ ըլլայ, որ անձրեւը վրայէն սահի անցնի : Արբորդ՝ վերի ծածկութիւն մէջտեղը ծակ մը ընելու է մէկ բթաչափ տրամագծով, ու պզտի աման մը դնելու է հոն՝ որ մեղունները մեղրով լեցնեն . աս ամանս առնելէն վերջը՝ պէտք է ծակը գոցել քառով կամ փայտով :

Աղադրեալ փեթակը երկու կը տորէ կըլլայ սովորաբար . վերի կտորը կէս կլոր ձեւով է, ու վրան երկու բթաչափ տրամագծով ծակ մը կայ . ասոր մէջը երկրթէ աման մը կըդնեն որ տակը ծակծակ է, և կըգործածուի մեղուններուն կերակուր տալու համար : Արիշ զանազան ձևերով ու բաժանմունքով բաղադրեալ փեթակներ ալ կան, որ մէկիկ մէկիկ չենք ուզեր հոս ստորագրել :

Փեթակները կրնան բաց տեղ ալ դրուիլ, ծածքի տակ ալ . թէ որ բաց տեղ է, քովը բնակարաններ պիտի չըլլան . ու թէ որ տեղդ ընդարձակ է, պէտք է պատ մը քաշես արեւմտեան ու հիւսիսային կողմը, որպէս զի փեթակները ցուրտ քամիներէ ազատ մնան : Այսկէ կիմացուի թէ ան երկիրներն որ ստէպ սաստիկ փոթորիկներ, անձրեւներ, կարկուտներ կըլլան, փեթակները ծածքի տակ, կամ

բոլորովին տնակի մը մէջ պահելու է : Ար որ փեթակ կրպահուի, անոր մօտ տեղունքէն ջնջելու է պիծակներն ու իշամեղունները . ասոնք որ սալու համար կըդրուին պարապ փեթակներ՝ հին ծառերու կտորուանքներէ շինած . պիծակները կուգան ան փեթակներուն մէջը կըլեցուն, ետքը կըժողվես կըսպաննես :

Մեղու գնելու ատեն դիտելու է նախ՝ որ մեղուններուն գոյնը ու վրայի բուրդը աղէկ տեսակէն ըլլայ . Արուպային ազնիւ տեսակ մեղուն ծառութեանէն ալ կիմացուի . վասն զի նոյնչափ թուով մեղուն՝ թէ որ գէշ տեսակ է՝ աղէկէն շատ թեթեւ կըլլայ . ուստի անոր կէս գինն ալ չընեն : Արկրորդ՝ նայելու է որ գարնան ատենը գնուի մեղուն . վասն զի թէ որ աշնան գնես, ձմեռը մօտ ըլլալով՝ գուցէ կորսնցընես շատը՝ դեռ չահ մը չգտած : Արբորդ՝ թէ որ գնած տեղդ մօտ է, կրնաս ճերմակ լաթի մը մէջ ամփոփելով տուն բերել մեղունները . լաթը կըբռնես փեթակին ծակը, ու դրսէն կըշարժես փեթակն որ մեղունները դէպ'ի լաթը ժողվին . ետքը լաթը ամփոփելով կըկապես, ու իրեք չորս հատը մէկէն գաւազանի մը ծայրը անցուցած դիւրութեամբ կըբերես՝ փեթակներու մէջ կըդնես : իսկ եթէ տեղդ մղոնով հեռու ըլլայ, ու շատ ըլլայ գնածդ, կառք մը յարդով կըլեցնես որ չցնցուի, ու վրան փեթակները կըդնես դիմացէ դիմաց՝ իրարմէ հեռու :

Մեղու պահող ու հոգացողը պէտք է մեղունները շատ անգամ երթայ նայի, որպէս զի ճանչնան զինքը :

Օգուշութեամբ ու հանդարտ պէտք է մօտենայ փեթակին . ու թէ որ յանկարծ մեղուններէն մէկը կասկածելով սկսի նեղանալ ու բզզալ, պէտք է կամաց մը ծռէ գլուխը՝ ինչուան որ մեղուն անկէ հեռանայ : Հարկաւոր ատեն միայն բանալու է փեթակը, ան ալ զգուշութեամբ . ամէն անգամ ջարդելու է մամուկները, խխունջնե-

րը, իշամեղունները, մկներն ու թռչունները՝ որ մեղուներու թշնամի են : Յայտնի է որ մեղու հոգացողները մասնաւոր հագուստ ու դիմակ ունին իրենք զիրենք մեղուներուն խայթոցէն պաշտպանելու համար . բայց որովհետեւ ամէն անգամ փեթակին մօտենալու ատեն հարկ չկայ աս ըզգուշութիւնս ընել, թէ որ յանկարծ մէկը խայթուի՝ պէտք է մեղուի խայթուածին դէմ գրած դեղերնիս ընէ, որ ըսինք օրագրիս երկրորդ թուին 28 երեսը : Ենացած գիտելիքները ուրիշ անգամ :

ՃԱՐՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նեւադի :

Նիւ ատենէն՝ ի վեր մարդիկ ետեւէին գիւտ մը գտնելու որ անով կառնան թղթակցութենէն ալ շուտ հեռու աշխարհքներ պէտք եղած լուրերը հասցընել, կամ զօրք ժողովել : Եւ բանիս համար ոմանք հին ատենը բարձր լեռներու վրայ մօտ մօտ տեղուանք կրակներ կրվառէին, և անով դիմացինին ուղածնին կը հասկըցընէին . բայց աս կերպս շատ պակսութիւններ ունէր . մէյմը որ ան վառած կրակին գիշեր ատեն միայն կրնար երևնալ . երկրորդ, շատ անգամ չէր իմացուէր թէ վառողներուն միտքը ինչ է, ուստի բարեկամութեան նշանը ինչուան պատերազմի նշան ալ կը կարծէին . շատ անգամ ալ աս պատճառաւ խռովութիւններ կեղծէին :

Եւ իջին դարու ատենները Խալիայի մէջ ինքնագլուխ իշխաններ ու բռնաւորներ շատ ըլլալով, բերդերն ալ խիստ շատցած էին . ուստի երբոր յանկարծական դիպուած մը հանդիպէր, բերդերուն տէրերը աշտարակներուն վրայ կրակ կրվառէին որ իրենց դաշնակիցները օգնութիւն հասնին : Եւ որ ցորեկ ատեն հարկաւոր ըլլար օգնութիւն ուղել, կրակի տեղ

աշտարակներուն վրայ մեծամեծ դռնակներ կը տնկէին . անոնց գոյնէն կիմացուէր իրենց դիտաւորութիւնը : Եւ անցնելէն ետեւ սկսան աղաւնիներ վարժեցընել . ասոնց վիզը ուղած թղթերնին կրկապէին ու առաջուց սորվեցուցած տեղերնին կարծրէին :

Եւ յայտնի գիւտերը կատարելագործելու համար, Շափ անունով գաղղիացին Նեւադի ըսուած օգտակար գործիքը հնարեց : Եւ որ հեռագիր ըսուելուն պատճառը ան է որ խօսքերուն տեղը ասոր վրայ մէյմէկ նշաններ կամ գրեր դրուած են, անանկ որ ասոնց նայելով հեռուէն կրնայ կարգացուիլ : Եւ գիւտիս փորձերը 1793ին սկսան ընել, ու շատ անգամ կրկնելէն ետեւ իմացուեցաւ որ ասով երկու վայրկեանի մէջ ինչուան 100 մղոն տեղ լուր մը կըրնան հասցընել : Կաղղիային մէջ աս փորձերէս ետեւ անհամար հեռագիրներ հաստատուեցան : Եւ ուլոնէն ինչուան Փարիզ հարկը հեռագիր շինուեցաւ որ 14 վայրկեանի մէջ որ և իցէ լուր կը հասցընեն իրարու :

Կաղղիացոցմէ ետեւ աս գործիքս բանեցընողները անգղիացիք եղան՝ աւելի կատարելագործելով, բայց գաղղիացուց շուտ ու ճիշդ կերպով չկրցան գործածել : Եւ իւրաքանչէր ինչուան Փարիզ, որ 100 մղոնի չափ տեղ է, երկու վայրկեանի մէջ կը հասնին լուրերը . Եւ անէն ինչուան Փարիզ 4 վայրկեանի մէջ . Եւ ուլոնէն ինչուան Փարիզ 14 վայրկեանի մէջ (600 մղոն) . Կայոնայէն Փարիզ 14 վայրկեանի մէջ . Կրէսթէն Փարիզ 7 վայրկեանի մէջ : Եւ որ կարելի ըլլար Կօլիսէն ինչուան Փէքին շինու մայրաքաղաքը հեռագիրներ դնել, մէկ օրուան մէջ կրնայինք հոն լուր մը հասցընել, ու անոր պատասխանը առնել . ուր հասարակ նաւով ճամբայ ընելով՝ աս բանիս համար գրեթէ տարի պէտք է :

Եւ անկ հեռագրական ճամբայ մը